

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Viru-Nigula Vallavalitsus
vallavalitsus@viru-nigula.ee
Kasemäe 19, Kunda linn, Viru-Nigula vald
44107, Lääne-Virumaa

15.10.2026 nr 5.1-3/24668-1

JÄRELEVALVE KOKKUVÕTE

Järelevalve teostamise õiguslik alus: sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 157 lõige 3, lastekaitseseaduse (LasteKS) § 38 lõige 6.

Järelevalve teostamisel kontrolliti: Viru-Nigula Vallavalitsuse lastekaitsetöötajate vastavust lastekaitseseaduse (LasteKS) §des 19 ja 20 sätestatud nõuetele, hinnati, kas kohaliku omavalitsuse üksus (edaspidi KOV) on loonud tingimused lastekaitsetöö tegemiseks ning kontrolliti andmete kandmist sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse (STAR).

Järelevalve teostamise koht: Viru-Nigula Vallavalitsus (registrikood 75020500), aadress Kasemäe tn 19, Kunda linn, Viru-Nigula vald, Lääne-Virumaa, telefon +372 5334 1270, e-post vallavalitsus@viru-nigula.ee

Järelevalve teostamise aeg 01.07.2026 – 15.09.2026.

Järelevalve teostajad: Sotsiaalkindlustusameti (SKA) üldosakonna järelevalve peaspetsialist Anu Õismets (järelevalve juht) ja talituse üldkomponentide omanik Merlin Veinberg.

Järelevalvemenetluses kasutatud meetodid: paikvaatlus, dokumentide, andmeregistrite ja STARi andmete analüüs, kirjalik küsitlemine, intervjuu, dokumentide vaatlus ja analüüs. Järelevalvemenetluse ajal oli järelevalve teostajatel juurdepääs STARis Viru-Nigula Vallavalitsuse menetlustele.

Lastekaitsetöö järelevalvetoimingute juures osalesid Viru-Nigula Vallavalitsuse sotsiaalosakonna juht Maile Kubjas ja sotsiaalhoolekande spetsialist Liivi Vares.

JÄRELEVALVE TULEMUSED

SKA tuvastas, et Viru-Nigula Vallavalitsus ei ole järginud järgmisi õigusaktides sätestatud nõudeid:

1. LasteKS § 17 lõige 1 punkt 3, mille kohaselt on kohaliku omavalitsuse ülesanne abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine. **LasteKS § 28 lõige 1**, mille kohaselt tuleb enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist hinnata lapse abivajadust koosmõjus **LasteKS § 28 lõikega 2**, mille kohaselt peab lapse abivajadust hinnates lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik andma hinnangu lapse füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile ning last kasvatava isiku vanemlikele oskustele.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega **18226204529, 18226644809, 24274334569, 24275444588** abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata hinnanud lapse abivajadust

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega **18226204529, 18226644809, 24275444588 ja 24274334569** enne teenusele suunamist hinnanud laste abivajadust.

Järelevalvemenetluse ajal hinnati menetlustes viitenumbriga **18226204529** kõigi pere laste abivajadus.

2. LasteKS § 21 lõige 1, mille kohaselt tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastu võtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuste kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel välja selgitada lapse huvid ja lähtuda otsuse tegemisel nendest, kui esmatähtsast kaalutlusest arvestades **LasteKS § 21 lõikes 2** sätestatud nõudeid.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega **21247786064 ja 24274334569** lähtunud laste huvidest.

3. LasteKS § 28 lõikes 3, mille kohaselt peab lastekaitsetöötaja lapse abivajaduse hindamisse kaasama lapse ja last kasvatava isiku või lasteasutuse, kus laps viibib.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetluses viitenumbriga **18226644809** kaasanud abivajaduse hindamisse ei last ega last kasvatavat isikut või lasteasutust kus laps viibib.

4. LasteKS § 29 lõikes 2, mille kohaselt tuleb rakendada võrgustikutööd, järgides juhtumikorralduse põhimõtteid sotsiaalhoolekande seaduses sätestatud korras.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetluses viitenumbriga **24274334569** teinud süsteemset ja koordineeritud võrgustikutööd.

5. LasteKS § 29 lõige 3, mille kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus kümne päeva möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest tegema otsuse juhtumikorralduse algatamiseks või algatamata jätmiseks või juhtumi edastamiseks pädevale ametiisikule.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega **18226204529, 25282122945, 18226644809, 24274334569, 24275444588** teinud kümne päeva möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest otsust juhtumikorralduse algatamiseks või algatamata jätmiseks ega edastanud juhtumit edastamiseks pädevale ametiisikule.

6. LasteKS § 29 lõige 5, mille kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus abivajava lapse abivajaduse hindamisel ja abi osutamisel välja selgitama ja dokumenteerima lapse arvamuse ning lisama selle lapsega seotud kohustuslikule juhtumiplaanile, kui eriseadus ei sätesta teisiti.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetluses viitenumbritega **25282122945, 18226644809, 21247786064, 24274334569** abivajaduse hindamisel ja lapsele abi osutamisel välja selgitanud ega dokumenteerinud lapse arvamust.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetluses viitenumbriga **161551857410** dokumenteerinud lapse arvamust.

7. SHS § 9 lõige 2 punkt 1, mille kohaselt hõlmab abi andmine muu hulgas juhtumiplaani koostamist ja osapoolte üksteisega seotud tegevuste ajakava kooskõlastamist.

Lastekaitsetöötaja ei ole kontrollitud menetluses viitenumbriga **18226644809** kooskõlastanud juhtumiplaani tegevuskava tegevusi osapooltega, mistõttu ei ole juhtumiplaan koostanud nõuetekohaselt.

8. SHS § 144 lõige 1 punkt 8, mille kohaselt tuleb kohaliku omavalitsuse üksusel kanda STARi sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimääruses kehtestatud korras andmed lastekaitseaduse tähenduses abivajava lapse ning abivajava lapse juhtumiga seotud kohtulahendite, toimingute ja menetlustoimingute kohta, koosmõjus **Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimääruse § 15 lõikega 2**, mille kohaselt tuleb STARi kanda juhtumiga seotud andmed viie tööpäeva jooksul.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega **18226644809 ja 161551857410** kandnud STARi lapse juhtumiga seotud päringute tulemusi, tehtud toimingute, pöördumiste, kohtulahendite ja muude dokumentide ja menetlustoimingute andmeid.

Järelevalvemenetluse ajal on lastekaitsetöötajad kandnud abivajava lapse juhtumiga seotud toiminguid ja dokumente STARi menetlusse viitenumbri **161551857410**.

9. LasteKS § 19 lõige 2 kohaselt peab lastekaitsetöötaja hiljemalt kahe aasta möödumisel alates lastekaitsetöötajana teenistusse asumisest omandama sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele. LasteKS § 19 jõustus 2020. aasta 1. jaanuaril. Viru-Vallavalitsuses täidab lastekaitsetöötaja ülesandeid sotsiaalhoolekande spetsialist, kellel puudub sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele.

Arvestades Viru-Nigula Vallavalitsuse lastekaitsetöös tuvastatud puuduste ulatust leiab SKA, et kokkuvõtte punktis nr 9. toodud rikkumise osas on kohustuslik ettekirjutuse tegemine antud asjas vajalik, et lõpetada rikkumine võimalikult kiiresti. Ettekirjutus tehakse eraldi haldusaktiga.

SKA hinnangul on vajalik nõuete täitmise järelkontroll. **Järelkontroll Viru-Nigula Vallavalitsuses on kavandatud läbi viia peale 31.10.2027.**

JÄRELEVALVEMENTLUSE KOKKUVÕTE

Lastekaitsetöö korraldamine Viru-Nigula Vallavalitsuses

Viru-Nigula vallas elab 09.07.2026 seisuga 848 last, kellest neljale on Viru-Nigula vald määratud eestkostjaks.

Lastekaitsevaldkonda juhib sotsiaalosakonna juht, vallavalitsuses töötab üks laste ja perede heaolu spetsialist ja sotsiaalhoolekande spetsialist, kelle ülesanneteks on eestkostel olevate laste igapäevaelu korraldamine ja heaolu tagamine ning puuetega laste tugiteenused. Lastekaitsealased juhtumid on seotud peamiselt koolikohustuse mitte täitmisega ning hooldus- ja/või suhtlusõiguse vaidlustega vanemate vahel.

Viru-Nigula Vallavalitsuses alustas 2026. aasta alguses tööd uus sotsiaalosakonna juht, kellel on varasem osakonna juhtumise kogemus suurvallas. 21.07.2026 toimunud paikvaatluse ajal oli laste ja perede heaolu spetsialisti ametikoht täitmata. 27.07.2026 alustas tööd laste ja perede heaolu spetsialist, kes on omandanud kõrghariduse ning peab kahe aasta jooksul taotlema sotsiaaltöötaja kutset spetsialiseerumisega lastekaitsele. 2018. aastast alates on kohalikus omavalitsuses töötanud sotsiaalhoolekande spetsialist, kes on omandanud kõrghariduse, kuid puudub sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele.

Viru-Nigula Vallavalitsuses kontrollib personalijuht LasteKS § 20 sätestatud piirangute puudumist lastekaitsetöötajal tööle võtmisel ning pärast seda kord aastas.

Töötajate professionaalset arengut toetatakse, soovitud koolitused on ametnikele kättesaadavad. 2025. ja 2026. aastal on läbitud mitmeid koolitusi. Kõvisioonide ja/või supervisioonide järele vajadust ei ole tuntud. Lastekaitsetöötajaid toetatakse vestluste ja aruteludega osakonna tasandil, lisaks on töötajal võimalik soovi korral kasutada vaimse tervise spetsialisti teenuseid. Keeruliste juhtumite lahendamisel ollakse valmis taotlema SKA laste heaolu osakonna nõustamistalituse peaspetsialisti tuge.

Valla poolt pakutavad teenused on pereteraapia ja vaimse tervise teenused sh psühholoogilise nõustamise teenus. Teenuse määramise otsustab sotsiaalkomisjon. Vaimse tervise teenuseosutajaid on vallas kaks. Rakveres on võimalik lastel saada lisaks tuge mänguteraapia kaudu. Vajadusel pakutakse peredele sotsiaaltranspordi teenust ning kohalikul omavalitsusel on vajadusel võimalik korraldada toetatud järelevalvega kohtumisi lapsele ja lahus elavale vanemale. Erivajadustega laste vanemad on toetatud nõustamise kaudu, vajadusel aidatakse täita puude taotluseid ning võtta ühendust rehabilitatsiooniasutustega. Lastele ja peredele võimaldatakse tasulisi teenuseid (sh ka osaliselt tasudes) juhul, kui vajadus on kohene ja saadav tasuta aeg on liiga kaugel. Suunamise aluseks on abivajaduse hindamine ning kõiki olukordi hinnatakse juhtumipõhiselt. Sotsiaalosakonna juht toob eraldi välja, et laste toetamiselt vahendeid kokku ei hoita. Puudust tuntakse logopeedidest (kõneravist), psühhiaatrist ning meditsiiniteenuse kaudu saadavast vaimse tervise toest.

Vallas tegutseb kohaliku omavalitsuse hallatavad Viru-Nigula Sotsiaalhoolekande Keskus, mille põhieesmärk on Viru-Nigula valla elanike toimetulekuraskuste ennetamiseks, kõrvaldamiseks või kergendamiseks abi osutamine ja sotsiaalsete erivajadusega isikute sotsiaalsele turvalisusele, arengule ja ühiskonnas kohanemisele kaasaaitamine. Keskus osutab iseseisvat toimetulekut toetavaid sotsiaalteenuseid sotsiaalse erivajadusega isikutele (eakad, lapsed, puuetega isikud jne), pakub ja koordineerib nõustamisteenuseid ning annab oma pädevuse piires konsultatsioone.

Perede huvi vanemluskoolituste vastu on vähene. „Imelised aastad“ koolituse grupi täituvus on olnud keeruline. Tulevikus on plaan teha koolitusi koos naaber omavalitsustega, et vanemad, kes koolitusi soovivad, ei jääks neist ilma. Huvipakkuv koolitus oli „Unekoolitus“.

Viru-Nigula valla kodulehelt on leitav info erinevate laste ja perede toimetulekut toetavate teenuste ja toetuste kohta. Selgitatud on teenuste saamise õigusi ja sisu. Muuhulgas on välja toodud loend kohaliku omavalitsuse pakutavatest teenustest, muuhulgas vaimse tervise teenused nagu näiteks kriisinõustamine, leinanõustamine ja pereteraapia. Teenuste saamiseks tuleb pöörduda sotsiaalosakonna poole. Kodulehe kaudu tehakse teavitustööd. Kajastatakse erinevat informatsiooni nõustamiste, teenuste kohta. Lisaks jagatakse olulist infot ka valla lehes ja erinevatel kohtumisel.

Vallas tegutseb kolm kooli, milles õpilaste arv on erinevas suurusjärgus. See annab lapsevanematele võimaluse valida nende lapse vajadustele kõige paremini sobiv kooli. Kunda Ühisgümnaasiumil on suuremad kogemused venekeelsete laste toetamisel. Vasta Mõisakooli puhul on tegemist õppijakeskse kaasava kogukonnakooliga, kus saavad tuge valla erivajadusega lapsed. Koolil on ka õpilaskodu.

Kohalik omavalitsus motiveerib enda töötajaid kolme tervispäevaga aastas, ühisürituste, sportimise võimalustega ja võimalusega ise panustada laste heaolule. Soodsama hinnaga on võimalik käia sulgpalli mängimas või kolm korda nädalas treeningutes. Reedeti on ametnikel võimalik teha kaugtööd, et täita arvutipõhiseid ja suuremat keskendumist nõudvaid tööülesandeid.

Paikvaatluse ja küsitluste kokkuvõte

Järelevalvemenetlus lastekaitsetöö üle algatati 01.07.2026 ning 21.07.2026 toimus paikvaatlus, kus vesteldi sotsiaalosakonna juhi ning sotsiaalhoolekande spetsialistiga.

Järelevalvemenetluses esitatud lastekaitse valdkonda puudutavatele küsimustele vastasid sotsiaalosakonna juht ning sotsiaalhoolekande spetsialist. Vastustes kirjeldati omavalitsuse lastekaitsetöö korraldust, pakutavaid teenuseid, lastekaitse prioriteete aastatel 2025/2026 ning laste õigusi ja heaolu tagavaid põhimõtteid. Lisaks anti ülevaade lastekaitse tööprotsessidest lastega seotud juhtumites ning hooldus- ja/või suhtlusõiguse vaidluse juhtumite lahendamise võrgustikulihetmetest.

Peamised laste abivajaduse valdkonnad, millega lastekaitsetöötajad tegelevad on erinevad pereprobleemid (sh suhtluskord), vaimse tervise probleemid, hariduslikud erivajadused ning vanemate vähene sotsiaalne võimekus laste kasvatamisel, millega kaasneb suurem vajadus

lapsevanemate jõustamiseks ja nõustamiseks. Lisaks laste käitumisprobleemid sh koolikohustuse mittetäitmine, riskikäitumine.

2025. ja 2026. aastal on lastekaitsetöö prioriteetideks olnud ennetustöö ja varajane märkamine. Eesmärgiks on luua süsteem, kus abivajadust märgatakse enne, kui olukord eskaleerub. Sooviks oli luua perede ja ennetustöö spetsialisti ametikoht, kelle ülesandeks oleks muuhulgas ka eestkostel olevate laste heaolu tagamine. Järelevalve menetluse ajal alustas Viru-Nigulas Vallavalitsuses tööd ennetus- ja peretööspetsialist.

Vestluses selgus, et laste ja perede heaolu spetsialisti ning sotsiaalhoolekande spetsialisti töökoormus on suur. Töökoormust suurendas lastekaitsetöötaja puudumine kui ka kiiret sekkumist vajavate juhtumitega tegelemine sh aastaid kestvad juhtumid. Sotsiaalosakonna juhtaja nägemuse järgi oleks ideaalolukorras ühe lastekaitsetöötaja kohta 500 last. Sotsiaalosakonna juht omab juhina ülevaadet enda valla lastekaitsetöötajate juhtumitest. Sotsiaalosakonna juht märkis, et võrreldes varasema töökogemusega suurvallas on pöördumised sisult erinevad ning nende lahendamine on vähem ajamahukas. Juht on vajadusel osalenud võrgustikukohtumistel, kodukülastustel ning suhelnud lastevanematega. Sotsiaalosakonna juht on omandamas sotsiaaltöötaja kutset spetsialiseerumisega lastekaitsele, mis loob võimaluse tulevikus vajadusel lastekaitsetöötajat ise asendada ning olla lastekaitsetöötajatele rohkem toeks.

Vestluses sotsiaalosakonna juht tõi ta välja, et uuele töökohale asudes oli tema peamiseks eesmärgiks sotsiaalosakonna senise töö ning piirkonna eripäradega tutvumine. Väljakutseid on tekitanud lastekaitsetöötaja vahetus ning peredega töötamisel suhtluskorra teemad, kus osapoolte vahel saavutatud kokkulepped ei rakendu praktikas või ei toimi pikaajaliselt.

Valla lastekaitsetööd mõjutavad muudatused. Peretöötaja ja laste ja perede heaolu spetsialist on uued. Lastekaitsetöötaja asendamisel olid fookuses laste ja perede hetkevajadused, juhtumipõhiselt sisukamalt juhtumiga tegeleda ei jõutud. Lastekaitsetööd alustanud ametnikule pakub sisseelamisperioodil tuge nii juht kui ka sotsiaalhoolekande spetsialist. Murekohana toodi välja, et töölt lahkus pädev valla jurist, kes orienteerus sotsiaalvaldkonna küsimustes. Peale tema lahkumist on abiks uus jurist ja sotsiaalosakonna juht, kes aitavad vajadusel olulisi dokumente üle vaadata. Kohtus käivad lastekaitsetöötajad ise.

Järelevalve raames küsiti tagasisidet koostööpartneritelt, küsimustele vastas kolm võrgustikuliiget. Vastustest ilmselg, et koostööpartnerid peavad koostööd laste ja perede heaolu spetsialisti ning sotsiaalhoolekandespetsialistiga heaks. Võrgustikuliikmed tõid välja, et koostöövormidena kasutatakse kontakt- ja veebikohtumisi, telefonivestlusi ning kirjavahetust. Olenevalt olukorrast ja vajadusest on suhtluse algatajaks mõlemad osapooled. Infot vahetatakse lapse või pere edusammudest, võimalikest muredest, edasistest tegevustest, abistamise võimalustest, jms. Koostöö on lahendustele orienteeritud. Osapoolte vahel esineb vastastikune mõistmine, kohaliku omavalitsuse poolt on tagatud kaasatus, abi ja toetus. Suhtlused on regulaarsed. Üks võrgustikuliige tõi välja, et on esinenud olukordi, kus reageerimiskiirust on mõjutanud asjaolu, et kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajal ei ole alati võimalik kasutada valla poolset transporti.

Kümne palli süsteemis hindasid koostööpartnerid koostööd Viru-Nigula Vallavalitsuse ametnikega keskmiselt 9,3 pallile.

Sotsiaalosakonna juht ja lastekaitsetöötajate hinnangul on koostöö võrgustikupartneritega hea ning lahendustele orienteeritud.

Lastekaitse juhtumite menetlemise analüüs

Järelevalve teostamisel kontrolliti lastekaitsetöö korraldamise vastavust õigusaktidele ning analüüsiti abivajava lapse juhtumiga (fookuses peamiselt hooldus- ja/või suhtlusõiguse vaidlused) seotud menetlusi ja andmete kandmist sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse (STAR).

Järelevalve käigus kontrolliti STARi kantud lastega seotud juhtumite 161551857410, 18226204529, 25282122945, 18226644809, 21247786064 (analüüsitud koos lihtmenetlusega

viitenumber 26284024564), 22257983189, 24274334569, 24275444588 menetlemist. SKA andis peale vestlust täiendava aja kanda STARi menetlusse teavet tehtud kuid seni kandmata jäänud toimingute kohta kuni 10.08.2026.

Lastekaitse juhtumite menetlemise analüüs on edastatud Viru-Nigula Vallavalitsusele 15.10.2026 (5.1-3/16213-2 registreeritud dokumendihaldussüsteemis *Delta*).

TÄHELEPANEKUD/ETTEPANEKUD/SOOVITUSED

SKA juhib tähelepanu:

1. Menetlustest nähtus, et lastekaitsetöötaja töölt eemalviibimine mõjutas lastekaitsetöö korraldust ja kvaliteeti. SKA juhib tähelepanu, et kohalik omavalitsus peab tagama, et lastekaitsetöötaja eemalviibimise, sh puhkuse ajal oleks täidetud kõik lastekaitsetööle ja -menetlusele kehtestatud nõuded. See hõlmab seadusest tulenevate kohustuste täitmist, vajadusel sekkumist abivajava või hädaohus oleva lapse kaitseks ning vajalike meetmete rakendamist laste heaolu tagamiseks. Oluline on tagada töö järjepidevus ning laste õiguste ja huvide kaitse ka asendamise perioodil.
2. Abivajava lapse teate vastuvõtmisel tuleb saada juhtumist võimalikult kiiresti nii selge ülevaade kui võimalik. Esialgse hindamise eesmärk on saada esmane ülevaade lapse abivajadusest ning kui kiiresti peab sekkuma. Abivajaduse hindamine on oluline mõistmaks, milline abimeede on last ja peret kõige enam toetavam ja riske maandavam.
3. Järelevalve menetluses tuvastati probleemina, et ei hinnata lapse/laste abivajadust või ei hinnata seda nõuetekohaselt. Mitmetes lastega peredes jäetakse tähelepanuta ja hindamata teiste laste abivajadus ning on esinenud juhtumeid, kus katkeb töö lapse/perega. Mõnes juhtumis ei ole välja selgitatud kõigi peres kasvatate laste arvamust ja seda dokumenteeritud.

Abivajaduse hindamise eesmärk on tagada olukord, kus lapsele ei osutata juhuslikke ja käepäraseid meetmeid, mis kohaliku omavalituse üksusel olemas on, vaid selgitatakse välja lapse tegelik vajadus ning otsitakse sobivaid meetmeid nende vajaduste rahuldamiseks.

Lapse abivajadust hinnates peab lastekaitsetöötaja andma hinnangu lapse füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile; last kasvatava isiku vanemlikele oskustele. Lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik peab lapse abivajaduse hindamisse kaasama lapse ja last kasvatava isiku või lasteasutuse, kus laps viibib. Hindamisel on oluline jälgida, et ei antaks hinnangut ainult lapsevanema erivajadusele, vaid sellega kaasneks analüüs kuidas erivajadus või muu asjaolu (nt alkoholi liigtarbimine, vähesed vanemlikud oskused) mõjutavad võimekust last kasvatada, tagada lapse heaolust lähtuv elukorraldus.

Juhul, kui juhtumimenetluses on lastekaitsetöötaja lapse abivajadust hinnanud, kuid ei ole seda kinnitanud, võib see jätta mulje, et tegu on tehnilise veaga, kuid probleem selle taga on siiski sisuline. Abivajadust hinnatakse juhtumiplaani ja tegevuskava koostamise käigus. Abivajadust tuleb hinnata koos lapse ja tema perega ning vajadusel kaasatakse teisi spetsialiste. Kui juhtumiplaan jääb kinnitamata, ei ole võimalik seda vanemale edastada. Juhtumiplaani koostamise mõte on saada ülevaade kõigist lapse heaolu kolmnurgaga välja toodud eluvaldkondadest, nendes esinevatest riski- ja kaitsefaktoritest ning tegevusplaanis kirja panna tegevused riskide maandamiseks. Lapsevanemale on oluline teada, millisena nähakse pere toimetulekut, ootusi ja tegevusi, mida tuleb koos lastekaitsetöötajaga või iseseisvalt teha, et tagada lapse heaolu.

Oluline on ka ajakohastada info abivajaduse hindamisest, et see ei sisaldaks aegunud teavet, mida ei ole võimalik seostada kindla perioodiga. Kui STARis on lapse abivajaduse hindamine täidetud, koostatud tegevuskava ning need nõuetekohaselt kinnitatud, siis salvestuvad dokumendid „Menetlused dokumendid“ alla ning on edaspidi kättesaadavad.

4. Lastega töötamisel on üks peamisi põhimõtteid lapse hääle ja lapse arvamuse kuulamine ning kui lastekaitsetöötaja jätab lapse arvamuse kuulamise vahele või tõlgendab seda valesti, on

oht teha ekslikke otsuseid. Seetõttu ei saa lapse abivajaduse hindamine, lapse arvamuse väljaselgitamine ja dokumenteerimine olla pinnapealne ega lastega läbiviidavad vestlused põhjalikult eesmärgistamata ja analüüsimate. Kindlasti ei saa neid tegevusi jätta tegemata. Nimetatud nõue tagab parimal võimalikul moel abivajava lapse arvamuse väljaselgitamise kohustuse täitmise ja sellega võimaluse korral arvestamise.

Lapse ja perekonna olukorrast ning esinevatest riski ja kaitsefaktoritest arusaamiseks, on vaja välja selgitada kõik asjaolud. Lapse olukorra ja isikuga seonduvateks asjaoludeks, millest võib oleneda, kuidas kavandatav otsus last mõjutab, võivad olla näiteks lapse arengutase, identiteet, viibimine asendushooldusel, lähedaste ja püsivate inimsuhete olemasolu või muud asjaolud. Millised asjaolud on olulised, on iga juhtumi puhul erinevad. Käesoleva Lasteks sätte olulisus seisneb selles, et kogutaks vajalik informatsioon just konkreetse lapse või konkreetsete laste kohta ning just konkreetse kavandatava otsuse kohta, et selle informatsiooni põhjal oleks võimalik võtta võimalikult informeeritud, faktidel põhinev, põhjendatud seisukoht, et mis on lapse parim huvi just seoses kavandatava otsusega.

Lapse arvamuse välja selgitamine peaks olema aktiivne tegevus, kus last intervjueritakse aktiivselt vastavalt tema vanusele ja arengutasemele. Laste küsitlemise käsiraamatus on välja toodud erinevaid tehnikaid ja selgitatud, kuidas erineva puudega lapsi on võimalik küsitleda ning seeläbi nende arvamust välja selgitada.

SKA selgitab: lapse aramus on oluline välja selgitada ja dokumenteerida mistahes last mõjutava otsuse tegemisel. Vestlus on soovitatav läbi viia lapsele tutavas ja turvalises keskkonnas, arvestada tuleb lapse vanust ja arengutaset. Seejuures on tähtis, et laps tunneb seeläbi toetust ning lastekaitsetöötaja kohtub lapse ja perega, mitte ei vestle üksnes telefoni teel. Oluline on välja selgitada lapse huvid arvesse võttes kõiki lapse olukorraga seonduvaid asjaolusid ning neid kogumis hinnates kujundada põhjendatud seisukoht, lähtudes lapse huvist kui esmatähtsast kaalutlusest. Kui tehakse otsus, mis erineb lapse aramusest, tuleb selgitada lapsele tema arvamusega arvestamata jätmise põhjuseid.

On oluline, et kohalik omavalitsus lapse arvamuse dokumenteeriks (nt protokoll/salvestis). Dokumenteerides ainult lastekaitsetöötaja hinnangu või mõned katked vestlusest, on oht, et oluline teave võib kaotsi minna. Lapsega vestlemisel on oluline jälgida ka lapse reaktsioone küsimustele, näiteks tardumine, ehmumine, ilmne häiritus mõne küsimuse peale jms. Ka neid tähelepanekuid on oluline dokumenteerida koos lapse jutuga. Seadusega ei ole kooskõlas, kui kohalik omavalitsus esitab oma tõlgenduse lapse aramusest või esitab lapse räägitut valikuliselt.

5. Lapse huvide väljaselgitamise eesmärk on tagada ühiskonnas tervikuna lapse õiguste ja huvidega arvestamine. Tulenevalt lapse suuremast haavatavusest ja täiskasvanutest sõltumisest, ebakindlamast õiguslikust staatusest ning eelduslikult vähematest oskustest ja võimalustest ise oma seisukohti avaldada ja oma õigusi kaitsta, on vajalik, et kõik isikud, kes lapse suhtes otsuseid teevad, pööraksid lapse huvidele erilist tähelepanu kõigi ülejäänud asjaolude kõrval. Seejuures on äärmiselt oluline, et selgitataks piisava hoolikusega välja, milline otsus on konkreetsetes olukorras lapse huvidele enim vastav.

Lapse huvide väljaselgitamiseks tuleb selgitada välja kõik asjassepuutuvad lapse olukorra ja isikuga seonduvad asjaolud ning muu informatsioon, mis on vajalik, et hinnata otsuse mõju lapse õigustele ja heaolule; selgitada lapsele kavandatava otsuse sisu ja põhjuseid, kuulata laps ära tema vanust ja arengutaset arvestades sobival viisil ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema aramus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel; kõiki asjassepuutuvaid asjaolusid kogumis hinnates kujundada põhjendatud seisukoht lapse huvide kohta seoses kavandatava otsusega (Lasteks § 21 lõige 2). Kui lapse huvid erinevad lapse aramusest või muul põhjusel tehakse otsus, mis ei ühti lapse aramusega, tuleb selgitada lapsele tema arvamuse arvestamata jätmise põhjuseid (Lasteks § 21 lõige 3). Sama oluline on, et otsustusprotsess (sh lapse parimate huvide hindamine) oleks läbipaistev, põhjalikult dokumenteeritud ning seeläbi kontrollitav.

6. Tegevuskavasse toodud abimeetmed peaksid olema mõtestatud ja eesmärgipärased – meetmete rakendamine peab otseselt aitama kaasa lapse abivajaduse rahuldamisele ja juhtumi lahendamisele. Kui pakutavad abimeetmed ei täida oma eesmärki, ei pruugi need aidata kaasa lapse abivajaduse lahendamisele. Oluline on ka tegevuskava täitmise jälgimine ja tegevuskavasse toodud tegevuste tulemuslikkuse hindamine, sh vahehindamised ja eesmärgid, millest lähtudes saaks hinnata tulemuslikkust.

Tegevuskava rakendamisel tuleb viia läbi regulaarsed juhtumiplaani vahehindamised. Vahehindamise käigus hinnatakse rakendatud abimeetmete tulemuslikkust, vaadatakse üle ja täiendatakse uue informatsiooniga abivajaduse hinnangut. Soovituslik on teostada vahehindamist kuue kuu möödudes, kuid keeruliste juhtumite puhul sagedamini.

Vahehindamise teostamiseks on vajalik viia läbi tavapärased lastekaitsetöötaja toimingud: vestelda lapsega, lapsevanematega/last tegelikult kasvatava isikuga, teenuseosutajatega. Vajadusel teostada koduskülatust või koostada vajalikke päringuid, mis aitavad selgitada abimeetme rakendamise tulemuslikkust. Vahehindamise tulemusena on võimalik hinnata kas abimeetmete rakendamine toimib eesmärgi- ja plaanipäraselt. Abimeetmete tulemuslikkuse hindamiseks sobiva meetodi valimine peab lähtuma konkreetsest meetmest. Võimalus on küsida konkreetsetelt teenuseosutajatelt tagasisidet, kuid alati lisada juurde ka lapse või lapsevanema tagasiside antud teenuse kohta. Oluline on meeles pidada, et lapse või lapsevanema arvamus võib oluliselt erineva teenuseosutaja tagasisidest. Sellisel juhul on vajalik lähtuda lapse huvist antud abimeetmete rakendamisel.

7. Võrgustikutöö rakendamise eesmärk on tagada abi osutamise valdkondadeülesus, et laps ja tema perekond saaksid vajaliku toe kõige optimaalsemal viisil ning et tagatud oleks ka teiste valdkondade spetsialistide kaasatus ja kompetentsus. Milliseid asjaomaseid võrgustikuliikmeid peab konkreetse juhtumi puhul kaasama, sõltub palju juhtumi iseloomust ja lapse abivajadusest.

LasteKSi kohaselt on juhtumikorraldajaks lastekaitsetöötaja, kuid ta ei pea suutma üksi vajalikke tegevusi planeerida ja nende mõju hinnata. Lastekaitsetöötaja peaks tegema tihedat koostööd võrgustikuliikmetega, kellel on vajalikku infot ja kellega koostöös saaks koostada tegevuskava ja jälgida selle täitmist ning soovitud eesmärkideni jõudmist. Kui juhtumimenetluse protsess ei taga süsteemset hindamist ja abistamist, võib see viia lapse ja pere abivajadusele mittevastava abi pakkumiseni.

8. Juhtumikorralduse toetamine on üks keskseid STARi funktsioone – lisaks toetuste ja teenuste määramisele võimaldab see registreerida muid omavalitsusteni jõudnud pöördumisi, kirjeldada lapse ja pere tausta, fikseerida tehtud toiminguid, teha päringuid teistesse riiklikesse registritesse, hinnata lapse/pere abivajadust, probleeme, ressursse ja takistusi ning koostada ja hinnata tegevuskava (juhtumiplaan). Lisaks aitab see ka süsteemsemalt juhtumile läheneda ja saada kiiresti ülevaadet lapse/pere olukorrast. Lapse/perega seotud andmete korrektne kandmine STARi tagab selle, et info abivajava lapse kohta ei ole vaid juhtumiga tegeleva lastekaitsetöötaja peas või paberites, vaid et vajadusel on see kättesaadav teisele lastekaitsetöötajale, kui senine lastekaitsetöötaja teenistusest lahkub või teise omavalitsuse lastekaitsetöötajale, kui pere peaks elukohta vahetama ning/aga ka vajadusel Sotsiaalkindlustusameti laste heaolu osakonna töötajale, kes omavalitsust keerukamate juhtumite lahendamisel abistab.

STARi täitmise kohustus tuleneb SHS § 144 lõikest 1 (punktid 8–10) ning STARi põhimäärusest tulenevalt tuleb andmed STARi kanda viie tööpäeva jooksul (Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimääruse § 15 lõige 2). Lapse juhtumit kajastava teabe kogumine STARi lähtub samuti lapse parimast huvist ja nii on kogu oluline teave säilitatud ühes kohas, mis lihtsustab vajadusel juhtumi üleandmist teisele lastekaitsetöötajale, ligipääsu teabele kohalike omavalitsuste piiriülese koostöö puhul ning olukordades, kus SKAI on vajalik otsustada lapse perest eraldamine aegkriitiliselt ning pääseda ligi last puudutavale olulisele teabele.

Dokumenteerimisel tuleb tugineda alati konkreetsetele faktilistele asjaoludele ning on oluline, et lastekaitsetöötaja ei lisa dokumenteerimisel juurde enda emotsioone ja tõlgendusi. Dokumenteerimise tulemusena on võimalik lastekaitsetöötajal hinnata ka sekkumise tulemuslikkust. Näiteks saab vaadelda, kuidas on ajas muutunud lapsevanema koostöö lastekaitsetöötajaga ning kuidas on lapse käitumine teatud perioodi jooksul muutunud. Dokumenteerimine aitab hinnata ka abimeetmete rakendamise tulemuslikkust. Tõenduspõhise laste- ja perede hoolekande arendamine eeldab samuti kvaliteetsete andmete olemasolu. Korrektset andmed ja nendega arvestamine otsuste tegemisel aitavad tagada, et need otsused lähtuvad reaalsest vajadusest ning lapsed ja pered saavad asjakohast tuge.

SKA peab vajalikuks juhtida tähelepanu ka STARis olevatele juhenditele, mis on leitavad jaotises „Dokumendid“. Muu hulgas on leitavad „Lastekaitse minijuhis“, „Juhtumimenetlus ja juhtumiplaan“, „PPA teated – korduma kippuvad küsimused“ jne. Lisaks saab vajadusel abi ja nõustamist STAR teenusetoelt.

9. Juhtumimenetlus lõpetatakse üldjuhul siis, kui lapse või pere abivajadus on täiesti äralangenud ja pere tuleb iseseisvalt lapse edaspidise elukorraldusega toime ning seeläbi ei vaja täiendavat lastekaitsetöötaja tuge ja sekkumist. Samuti ka siis, kui lapse ja pere abivajadus on vähenenud sellisel määral, et nad ei vaja enam täiendavaid abimeetmeid. Juhtumimenetlus lõpetatakse ka siis, kui laps saab täisealiseks või, kui pere kolib teise omavalitsuse territooriumile, kuid siis tuleb lastekaitsetöötajal uuele lapse elukohajärgsele kohaliku omavalitsusüksusele edastada teada abivajavast lapsest ning lapsega seotud juhtumimenetlus jätkatakse vajadusel sealse lastekaitsetöötaja poolt.
10. Positiivsena saab välja tuua, et Viru-Nigula Vallavalitsus on kasutanud õigust teha ettekirjutusi laste heaolu tagamiseks.

Lastekaitsetöötaja peab juhtumitöös lähtuma lapse/laste heaolust ja huvidest ning motiveerima lapsevanemat koostööle. Lasteks § 22 lõike 3 kohaselt on last kasvatav isik kohustatud lapse abivajaduse ilmnemisel otsima abi ja vajaduse korral tegema koostööd lastekaitsetöötaja või teiste lapsega töötavate isikutega. Kui lapsevanem jätkuvalt keeldub koostööst lastekaitsetöötajaga, siis lapse heaolu ja turvalisuse tagamiseks on Lasteks § 40 lõikes 2 antud kohalikule omavalitsusele õigus teha last kasvatavale isikule ettekirjutus, kohustades lapsevanemat tegema koostööd ning täitma juhtumiplaani. Kui lapsevanem jätkuvalt keeldub koostööst ning ei ole iseseisvalt võimeline toime tulema lapse abivajadusega, siis saab KOV pöörduda kohtusse taotledes lapsevanemale ettekirjutuse tegemist. Kui lapsevanema tegevus või tegevusetus kahjustab lapse heaolu ja õigusi, siis vajadusel saab kohalik omavalitsus teatud osas taotleda lapsevanema hooldusõiguse piiramist ning näiteks erieestkostja määramist teatud toiminguteks.

11. Positiivsena saab välja tuua ka asjaolu, et lastekaitsetöötaja on peredele toeks olnud spetsialistide vastuvõttudel käimisega, erinevate asutustega suhtlemisel ning erivajadusega lastele puude taotlemisega. Keerulisemate juhtumite puhul on kasutatud SKA lastekaitsealast nõustamisteenust.
12. Tunnustust väärrib, et Viru-Nigula Vallavalitsus tasub sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsetööle taotlemist.

SKA soovitab:

- Analüüsida lastekaitsetöötajate töökorraldust ja -koormust ning planeerida lastekaitsetööd eesmärgipäraselt, et lastekaitsetöötajatel oleks võimalik täita lastekaitsetööle kehtivaid nõudeid.
- Taotleda keerulisemate juhtumite lahendamiseks SKA laste heaolu osakonnalt nõustamist, et saada abi lapse abivajaduse hindamisel, leida lapse olukorra leevendamiseks lapsele ja tema perele sobivaid teenuseid ning valida lapse abivajaduse ärahoidmiseks või süvenemiseks tõhusaid meetmeid. Soovitame juhtumipõhist nõustamist taotleda lastekaitsetöötajate vahetumisel ka uutel lastekaitsetöötajatel, et saada tuge esmaste juhtumite lahendamisel.

- Läbida spetsialistidele suunatud e-kursusi: „Abivajava lapse märkamine ja abistamine“ ja „Lastekaitsetöö põhialused“ Digiriigi Akadeemias, mis õpetab tundma lapse õigusi, märkama abivajavaid lapsi ning kasutama erinevaid tööriistu nende toetamiseks. Kursused on iseseisvalt läbitavad.
- Juhul, kui ennetus- ja peretööspsialist puutub oma töös kokku lastega, siis tuleb kontrollida LasteKS § 20 sätestatud piirangute puudumist. Lisaks tuleb ametnikult taotleda sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele, kui ta töötab lastega ja teeb sisu tööd laste ja pere toetamiseks nt tegeleb laste ja pere hindamisega, rakendab toetavaid meetmeid, vms.

(allkirjastatud digitaalselt)
Anu Õismets
peaspetsialist (järelevalve)